

KURŠIŲ NERIJOS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS

Kultūrinio ugdymo programa,
integruota į
istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros, dailės ir muzikos
mokomuosius dalykus

Programos teikėjas

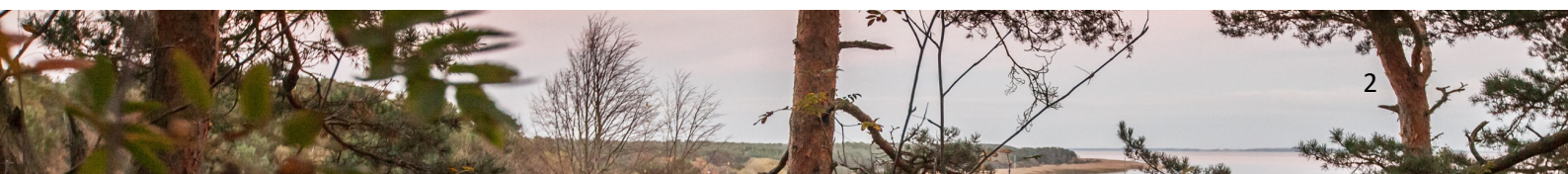
BĮ Neringos muziejai, Skruzdynės g. 17, 93123 Neringa, įstaigos kodas 300564491
Tel. +37046952260, El. p. info@neringosmuziejai.lt

Programos rengėjas

Edita Anglickaitė-Beržinskienė

Programos pavadinimas

Kuršių nerijos kultūrinis kraštovaizdis

Turinys

I. Programos anotacija	4
II. Programos tikslai ir uždaviniai	5
2.1. Tikslai	5
2.2. Uždaviniai.....	5
2.3. Techninės priemonės	6
III. Programos moduliai	6
3.1. I modulis: istorija.....	6
3.2. II modulis: lietuvių kalba ir literatūra.....	7
3.3. III modulis: dailė.	8
3.4. IV modulis: muzika.....	8
IV. Programos turinys, trukmė, naudojami mokymo(si) metodai.....	9
4.1. Pasirenkamos papildomos temos	15
4.1.1. Istorija:	15
4.1.2. Lietuvių kalba ir literatūra:.....	15
4.1.3. Dailė:	15
4.1.4. Muzika:	16
V. Kompetencijos.....	16
5.1. Įgytų kompetencijų įvertinimo būdai.....	17
VI. Mokomoji medžiaga, literatūra	17
6.1. Mokomoji medžiaga	17
6.1.1. Vaizdinė medžiaga:	17
6.1.2. Tekstinė medžiaga:	18
6.1.3. Neringos muziejų fondų medžiaga:	19
6.2. Šaltiniai.....	19
6.2.1. Knygos:.....	19
6.2.2. Straipsniai:.....	20
6.2.3. Fotografijų albumai:	21
6.3. Nuorodos	21
VII. Priedai.....	23

I. Programos anotacija

Kuršių nerija, kaip unikali gamtos ir žmogaus sąveikos erdvė, įtraukta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą nuo 2000 metų. Šis pusiasalis, skalaujamas sūrių ir gėlių vandenų, iki šiol žavi, jaudina bei įkvepia kurti, veikti, tyrinėti. Tai mažai pažintos Rytų Prūsijos, o vėliau, ir Lietuvos kraštas, kuriame klestėjo bei pynėsi kuršininkų, lietuvininkų ir vokiečių istorija bei kultūros. Norint užčiuopti Kuršių nerijos savastį, pirmiausiai reikia prisiliesti prie jos istorijos, neatsiejamoms nuo žvejyba besivertusių kuršininkų kasdienybės, nuo pajūriu vingiavusio Europos pašto kelio, nuo čia poilsiausių ir kūrusių garsių intelektualų, mokslo ir meno atstovų, tarp kurių ir Nobelio premijos laureatas rašytojas Thomas Mannas.

Tad kviečiame jus į edukacinę kelionę po keturis Neringos muziejų padalinius – Nidos žvejo etnografinę sodybą, Kuršių nerijos istorijos bei Rašytojo Thomo Manno memorialinį muziejų ir Nidos švyturį. Be abejo, neaplenkiant šiai Programai svarbių Nidos etnografinių kapinaičių. Programoje numatytos temos leis panirti į čionykščio gyvenimo kasdienės dramas ir subtilybes, formavusias ir lig šiol kuriančias Kuršių nerijos savastį.

Programa parengta vadovaujantis Bendraisiais ugdymo planais, patvirtintais Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. V-586 „Dėl 2023–2024 ir 2024–2025 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“.

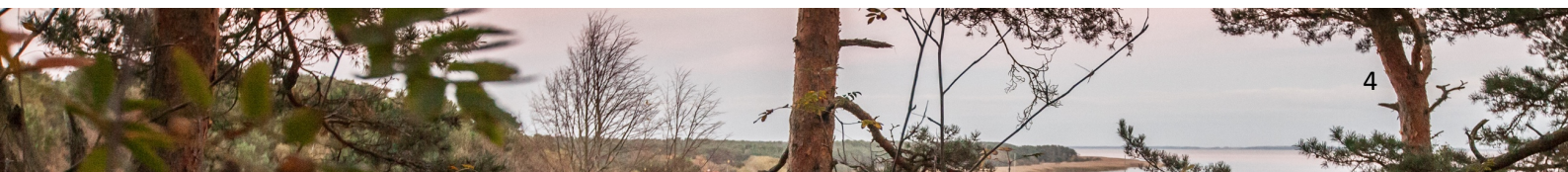
Programos poreikį grindžia ir tai, kad Kuršių nerija, kaip daugiasluoksnės kultūros, nevienalytės istorijos žemė, yra puiki terpė ir medžiaga, leidžianti patirti abipusį žmogaus ir gamtos santykį, bei galinti svariai praturtinti moksleivių bendrąjį ugdymo planą.

Programa integruojama į istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros, dailės ir muzikos ugdymą, todėl ją atitinkamai sudaro 4 moduliai,

Bendra programos trukmė – 30 ak. val., iš kurių:

- 12 ak. val. skiriama istorijos,
- 8 ak. val. lietuvių kalbos ir literatūros,
- 5 ak. val. dailės,
- 5 ak. val. muzikos ugdymui.

Programa orientuota pažintinę ir į praktinę veiklą – gerosios praktikos pavyzdžių analizę, atvejų analizę, problemų sprendimą, grupines diskusijas, istorines šaradas, komandų turnyrus, simuliacijas, grįžtamąjį ryšį, individualų įsivertinimą bei refleksiją.

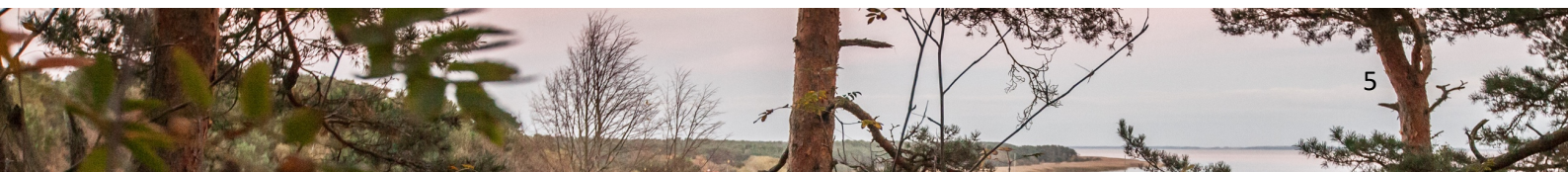
II. Programos tikslai ir uždaviniai

2.1. Tikslai

1. Pristatyti ir tyrinėti Kuršių nerijos kultūrinį kraštovaizdį, atskleisti jo unikalumą, supažindinti su Kuršių nerijos ir Mažosios (Prūsų) Lietuvos istorija bei kultūriniu paveldu, ir atskleisti jo sąsajas su dabarties realijomis, šiuolaikine kultūra ir čia gimstančiais meno kūriniais, garsinančiais Lietuvą tarptautiniu mastu.
2. Pasitelkiant pamario krašto kultūros paveldo objektus, istorinius faktus bei asmenybes, ugdyti socialiai atsakingą, kūrybišką, kritinį mąstymą besiuogdantį žmogų, gebantį užduoti klausimus, bendradarbiauti, pasirinkti ir atsakyti už savo pasirinkimą, reflektuoti save ir aplinką.
3. Skatinti giliau domėtis savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos bei Europos praeitimi ir dabartimi, tyrinėti Klaipėdos krašto istorinių įvykių ryšius bei kultūrinės sanklodos, ir ugdyti pagarbą savai, kaimynių tautų ir Europos praeičiai bei kultūrai.

2.2. Uždaviniai

1. Pristatyti daugiasluoksne Kuršių nerijos istoriją nuo akmens amžiaus iki šiandienos, supažindinti su šio krašto kultūriniu paveldu, organizuojant edukacinę ekskursiją „Kuršių nerijos kultūrinis kraštovaizdis“ bei edukaciją „Adomėlis – akmens amžiaus žmogus“.
2. Supažindinti su žvejybos Kuršių mariose tradicijomis, šio amato kontrole ir vėtrungių, kaip vieno iš šios kontrolės būdo, atsiradimu, surengiant edukaciją „Vėtrungės uodega“.
3. Perteikti išskirtinių Kuršių nerijos antkapinių paminklų – krikštų, prasmę ir vietą krašto žmonių religijos bei religingumo kontekste, kviečiant reflektuoti apie šiuolaikinio žmogaus santykį su mirusiųjų atminties kultūros apraiškom, tokiomis kaip Vėlinės ir *Halloween*’as, surengiant edukacinę veiklą „Krikštai – pasaulio medžiai“.
4. Supažindinti su Nidoje vasarojusio garsaus vokiečių rašytojo, literatūros Nobelio premijos laureato Thomo Manno palikimu Lietuvai ir pasauliui, surengiant „Istorines šaradas apie Thomą Manną“.
5. Supažindinti su tarptautiniu Thomo Manno festivaliu ir jo išskirtiniais bruožais, ypatingą dėmesį skiriant specialiai festivaliui sukurtiems šiuolaikinės muzikos kūriniams.
6. Supažindinti su neįprastu senuoju Kuršių nerijos gyventojų verslu – varnų gaudymu. Nušviesti vietos gyventojų kasdienybę, buitį, išgyvenimo strategijas, lyginant praeitį su dabartimi.
7. Supažindinti su Kuršių nerijos vaikų gyvenimo subtilybėmis, jų pareigomis ir pramogomis, bei leisti patirti vieną iš senųjų šio krašto žaidimų – „Meškeris“.

8. Nušviesti Lietuvos laivybai tarnaujančių švyturių istoriją, išsamiau supažindinant su dviem Nidos švyturio gyvenimais edukacijoje „Nidos švyturys“.
9. Organizuoti ekskursiją-edukaciją „Nidos dailininkų kolonijos keliais“, aktualizuojant Nidos dailininkų kolonijos palikimą bei įtaką Nidos kurorto iškilimui XX a. pirmoje pusėje.

2.3. Techninės priemonės

Kompiuteris, internetas, dailės reikmenys, garsą įrašančios priemonės (mobiliojo telefono aparatas, garso įrašytuvas ar pan.)

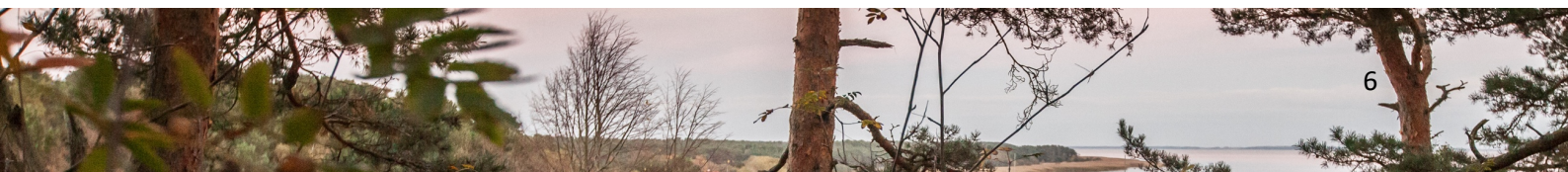
III. Programos moduliai

3.1. I modulis: istorija

Programos potėmė – „Daugiasluoksnė Kuršių nerijos istorijos sankloda“
(trukmė – 12 ak. val.).

Baigę 1 modulį mokymo dalyviai:

- sugebės nustatyti savo gyvenamosios vietovės, regiono ir Lietuvos istorijos įvykių ryšį;
- supras ir gebės susieti istorinių asmenybių veiklą su konkrečiais istorijos laikotarpiais ir ją įvertinti;
- supras ir gebės atskleisti kasdienio žmonių gyvenimo ypatumus pamario krašte – Mažojoje (Prūsų) Lietuvoje;
- supras esminius žmonių gyvenimo savitumus, ryšius ir skirtumus Didžiojoje ir Mažojoje Lietuvoje;
- gebės įvertinti Rusijos imperijos vykdytos politikos pasekmes Kuršių nerijai XVIII a., Septynerių metų karo eigoje;
- gebės susieti mokslo pasiekimus ir technikos išradimus su Europos žmonių gyvenimo pokyčiais naujaisiais laikais ir šių pokyčių įtaką Kuršių nerijoje;
- supras, kaip Pirmojo pasaulinio karo baigtis paveikė Kuršių neriją ir visą Klaipėdos kraštą;
- supras ir gebės įvertinti dramatišką Antrojo pasaulinio karo baigties poveikį Kuršių nerijos kultūriniam kraštovaizdžiui, nusikaltimus žmogiškumui ir karo nusikaltimus, vykdytus Klaipėdos krašte;
- supras priežastis ir pokyčius tiek Lietuvoje, tiek Klaipėdos krašte, kurie įvyko Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos 1923 metais;

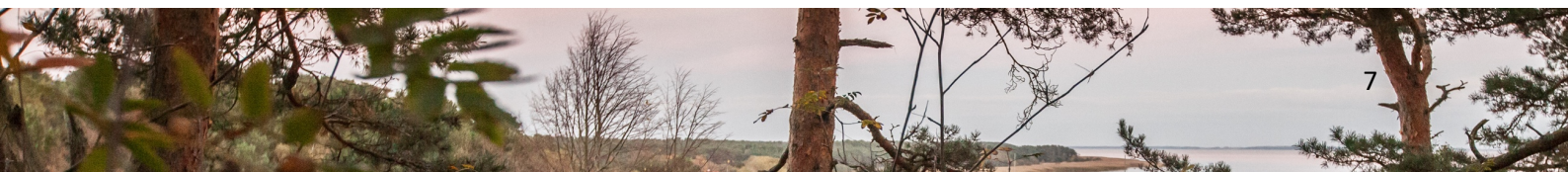
- sužinos apie tyliąją rezistenciją sovietmečiu Kuršių nerijoje – dailininko Eduardo A. Jonušo indėlį krašto kultūros palikimo išsaugojimui;
- supras, kaip pasikeitė žmonių gyvenimas Kuršių nerijoje, Lietuvai atgavus nepriklausomybę – kultūros paveldo objektų atgaivinimas, istorinių ir kultūros duomenų prieinamumas, ryšiai su buvusiais autochtonais – vokiečiais / kuršininkais;
- supras geografinės aplinkos pažinimo svarbą aiškinant istorijos įvykius;
- žinos istorinio Mažosios (Prūsų) Lietuvos palikimo reikšmę Lietuvos ir Europos kultūrai;
- supras poreikį saugoti ir puoselėti savo tautos tradicijas ir kultūros paveldą, bei vertinti kitų tautų, religijų ir kultūrų palikimą ir prisidėti prie jo išsaugojimo;
- gebės susieti įvairius istorijos laikotarpių įvykius Kuršių nerijoje į prasminę visumą, suvokti jų chronologinį nuoseklumą ir sinchroniškumą.

3.2. II modulis: lietuvių kalba ir literatūra

Programos potėmė – „Lietuvių raštija: Rytų Prūsijos dėmuo“ (trukmė – 8 ak. val.).

Baigę 2 modulį mokymo dalyviai:

- supras ir gebės atskleisti protestantiškojo evangelikų liuteronų tikėjimo ir Reformacijos įtaką lietuvių kalbai bei raštijai;
- žinos ir supras kalbos reikšmę tautinės tapatybės formavimuisi;
- supras kuršininkų kalbos, gyvavusios Kuršių nerijoje iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos, „gimimo“, vystymosi ir „mirties“ priežastis;
- pasitelkiant rašytojo Thomo Manno asmenybę ir jo nuostatas, suvoks svarbą puoselėti praeityje susiformavusias, o šiandienos gyvenime tokias svarbias vertybes, kaip demokratija ir humaniškumas;
- gebės suvokti literatūrą kaip meną bei įžvelgti literatūros jungtis su kitais menais – teatru, kinu, muzika, šiuolaikiniu vaizduojamuoju menu ir t.t.;
- susipažins su lietuvių ir vokiečių literatūra, iškilomis lietuvių kalbai ir raštijai svarbiomis asmenybėmis – Liudviku Rėza, Donelaičiu, Liudviku Passarge;
- patobulins savo literatūrinę kompetenciją, skaitydami ir nagrinėdami Thomo Manno bei šiuolaikinių autorių, susijusių su Kuršių nerija, kūrinius ar jų ištraukas, formuodami ir išsakydami savo požiūrį apie perskaitytą kūrinį;
- gebės suprasti savo kultūrą kaip vertingą pasaulio kultūrų įvairovės dalį;
- gebės taikyti pagrindines rašymo strategijas, dalyvaujant laisvojo rašymo / kūrybinio rašymo dirbtuvėse;
- patobulins savo kontekstinę analizę, gebėdami nagrinėjamą tekstą susieti su rašytojo biografija ir jo gyvenimo istoriniu laikotarpiu (pasitelkiant Thomo Manno romano „Užburtas kalnas“ analizę);

- gebės reflektuoti ir diskutuoti apie kūrinys svarstomas temas ir problemas, kaip jos liečia jų gyvenamąją epochą, laikotarpį, asmenines gyvenimo problemas.

3.3. III modulis: dailė.

Programos potėmė – „Nidos dailininkų kolonija ir jos idėjos tęstinumas šiandien“ (trukmė – 5 ak. val.).

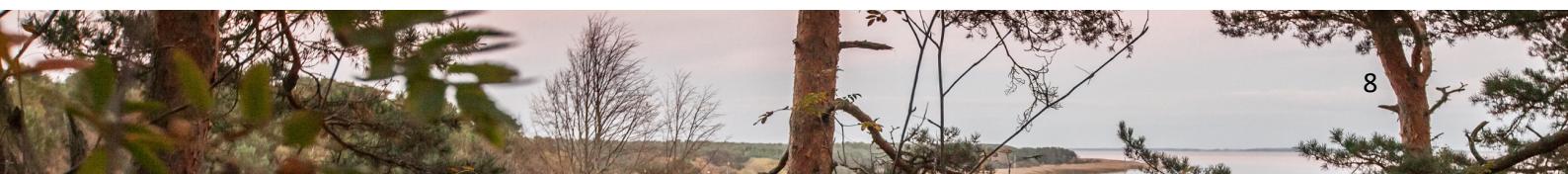
Baigę 3 modulį mokymo dalyviai:

- gebės susieti mokslo pasiekimus ir technikos išradimus su Europos žmonių gyvenimo pokyčiais naujaisiais laikais: industrializacija ir jos įtaka Kuršių nerijos „atradimui“, Nidos dailininkų kolonijos susikūrimui ir klestėjimui;
- žinos Pirmojo pasaulinio karo padarinių ir pokyčių pokario Europoje ir Lietuvoje ryšį, šio karo įtaką Nidos dailininkų kolonijai;
- supras kūrybinės raiškos idėjų ir įkvėpimo paieškų gamtoje potencialą nagrinėdami įvairius kūrybos pavyzdžius, gimusius Kuršių nerijoje, ir patys bandys ieškoti kūrybinių idėjų Kuršių nerijos, savo gyvenamojoje aplinkoje;
- gebės geriau suprasti save, kitą ir supantį pasaulį interpretuodami dailės kūrinius;
- pažins ir supras sąsajas tarp istorinės Nidos dailininkų kolonijos ir šiuolaikinės meno kolonijos, įvairių meno sričių rezidentūrų klestėjimą Kuršių nerijoje;
- žinos praeities ir dabarties šiuolaikinio meno, gimusio Kuršių nerijoje, svarbą ir unikalumą pasaulio meno kontekste (ekspresionizmo vystymasis Nidos dailininkų kolonijoje, „Saulė ir jūra (Marina)“ – pelnytas Auksinis liūtas Venecijos bienalėje 2019, Neringos miško architektūra ir Vaikų miško paviljonas Venecijos architektūros bienalėje 2023, Šeiko šokio teatro spektakliai „Laikas nė(e)rimui“ ir t.t.);
- supras Kuršių nerijos kultūros paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo svarbą;
- gebės organizuoti parodinę veiklą ir kitas kūrybinės veiklos formas (eksperimentinės parodos, pagrįstos „Muziejų kuriame kartu“ koncepcija, kuravimas ir parengimas mokykloje / klasėje).

3.4. IV modulis: muzika.

Programos potėmė – „Kaip skamba Kuršių nerija: muzikinės paieškos vakar ir šiandien“ (trukmė – 5 ak. val.).

Baigę 4 modulį mokymo dalyviai:

- gebės pažinti dainavimą *a cappella* ir *a cappella* su pritarimu, prisiliečiant prie vienbalsių Mažosios Lietuvos dainų;
- supras muzikinį kultūrinį horizontą Kuršių nerijoje: įtraukiami įvairių stilių, skirtingų žanrų ir kultūrų muzikos pavyzdžiai;
- supras kūrybinės raiškos idėjų ir įkvėpimo paieškų gamtoje potencialą nagrinėdami įvairius kūrybos pavyzdžius, gimusius Kuršių nerijoje, ir patys bandys ieškoti kūrybinių idėjų Kuršių nerijos, savo gyvenamojoje aplinkoje;
- supras glaudžias muzikos sąsajas su kitomis meno šakomis (kinu, teatru, šokių, literatūra) bei kitais mokomaisiais dalykais, kaip matematika, geografija, biologija ir t.t.;
- gebės reflektuoti ir suprasti klausomos muzikos poveikį, muzikos elementus ir struktūras, plečiant savo muzikinės kalbos patirtį, muzikinės kalbos žodyną;
- praplės muzikos stilių supratimą, pasitelkiant klausomos muzikos nagrinėjimą;
- praplės muzikos istorinio, kultūrinio ir socialinio konteksto supratimą, klausantis muzikos pavyzdžių ir juos nagrinėjant;
- praplės muzikos kūrinių žanrų ir stiliaus įvairovę ir bruožus, nagrinėjant Thomo Manno festivalio užsakomuosius kūrinius;
- praplės savo muzikinį kultūrinį horizontą, ugdys pagarbą ir toleranciją kitų kultūrų muzikai;
- praplės gebėjimą įsigilinti ir kritiškai vertinti muzikinę kūrybą, atsižvelgiant į socialinį, kultūrinį, istorinį kontekstą.

IV. Programos turinys, trukmė, naudojami mokymo(si) metodai

I modulis: istorija. „Daugiasluoksnė Kuršių nerijos istorijos sankloda”						
Eil. Nr.	Tema	Teorija	Praktika	Savarankiškas darbas	Iš viso	Mokymo metodai
1.	Kuršių nerijos užpuštymai ir apželdinimas				1	Įtraukianti paskata arba ekskursija Nidoje (rekomenduojama), refleksija
2.	Gyvenviečių kūrimosi nerijoje priežastys ir Europos pašto kelias				1	Įtraukianti paskata arba ekskursija Nidoje (rekomenduojama), Refleksija apie šiuolaikines gyventojų santalkas – kaimas vs miestas, šiuolaikinis miestas

3.	Aplinką formuojanti bendruomenė: autochtonai iki Antrojo pasaulinio karo ir naujieji atvykėliai – pokario bei šiandienos				1	Įtraukianti paskata arba ekskursija Nidoje (rekomenduojama), refleksija
4.	Kurortas – istorinės priežastys, „aukso amžius“ ir šiandienos turizmas: legenda ir jos kūrimas				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė (Neringos legenda, Kauno žvėries legenda – Kaunas 2022, Šeiko šokio teatro spektaklis „Laikas nė(e)rimui“ – Neringa – Lietuvos kultūros sostinė 2021), grupinė diskusija
5.	Akmens amžius Kuršių nerijoje – Adomėlis: priešistorė – artefaktai, istorija – raštas, ir pažinimo plyšys tarp jų				1	Įtraukianti paskaita, žaidinimas, kūrybinė užduotis ir grupinė diskusija. Siūloma dalyvauti edukacijoje Nidoje „Adomėlis – akmens amžiaus figūra“ (Neringos muziejai)
6.	Vėtrungė: žvejybos kontrolė Kuršių mariose				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija arba edukacija „Vėtrungės uodega“ (Neringos muziejai). Edukacija gali būti įgyvendinta ir Nidoje, ir mokykloje (Kultūros pasas)
7.	Krikštai – pasaulio medžiai				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija / refleksija arba edukacija „Krikštai – pasaulio medžiai“ Nidoje (Neringos muziejai).
8.	Nidos švyturys: du gyvenimai				1	Įtraukianti paskaita, refleksija arba edukacija „Nidos švyturys“ (Neringos muziejai). Edukacija gali būti įgyvendinta ir Nidoje, ir mokykloje (Kultūros pasas). Refleksija: kam šiandien tarnauja švyturiai? Švyturiai, kaip

						kultūrinės raiškos priemonės (Donato Bielkausko projektas „Švyturio širdis“, Klaipėdos Baltojo švyturio atminties aktualizavimas Švyturio metais (2024))
9.	Kuršių nerijos gyventojai: kalba ir religingumas				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija
10.	Istorija ir atminties kultūra: pirmasis istorijos muziejus Kuršių nerijoje				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija: kokia šiandienos muziejų misija – „Ko pageidautum iš muziejaus?“, refleksija
11.	Šiuolaikinė muziejininkystė ir „Muziejų kuriame kartu“ atvejo analizė				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija. Rekomenduojamas grupinis darbas, surengiant savo „Muziejų kuriame kartu“ koncepcijos (Neringos muziejų geroji patirtis) parodą mokykloje.
12.	Klaipėdos kraštas ir Lietuva: krašto gyventojų ir lietuvių santykiai po 1923 m. Pokyčiai Nidos mokykloje, švietimo sistemoje				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija.

II modulis: lietuvių kalba ir literatūra. „Lietuvių raštija: Rytų Prūsijos dėmuo“

Eil. Nr.	Tema	Teorija	Praktika	Savarankiškas darbas	Iš viso	Mokymo metodai
1.	Kurortas – istorinės priežastys, „aukso amžius“ ir šiandienos turizmas: viešinimas ir reklama				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė diskusija apie šiandienos komunikacijos strategijas – kaip ir kokią žinutę kuriame, norėdami atkreipti dėmesį ir formuoti įvaizdį.

2.	Akmens amžius Kuršių nerijoje – Adomėlis: simbolis, kaip raštas ir naratyvo įsčios				1	Įtraukianti paskaita, žaidinimas, kūrybinė užduotis ir grupinė diskusija. Siūloma dalyvauti edukacijoje Nidoje „Adomėlis – akmens amžiaus figūra“ (Neringos muziejai)
3.	Vėtrungė: naratyvas per simbolį				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija arba edukacija „Vėtrungės uodega“ (Neringos muziejai). Edukacija gali būti įgyvendinta ir Nidoje, ir mokykloje (Kultūros pasas)
4.	Thomas Mannas: pažinti Nobelio premijos laureatą ir jo gyvenimą Nidoje				1	Įtraukianti paskaita, istorinės šarados apie Thomą Manną (galima Neringos muziejų edukacija)
5.	Kuršių nerijos gyventojai: kodėl miršta kalbos?				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija. (Trikalbystė ir kuršininkų kalba. Lietuvių kalba ir Reformacija). Refleksija apie kalbos gyvastingumą šiandien, kalbos kismo procesai
6.	Liudvikas Rėza ir pamario krašto dainos				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija. Rekomenduojamas susitikimas su Nidos folkloro ansamblio „Giedružės“ nariais. Folkloras ir šiuolaikinė muzika: įvairių muzikinių projektų (Donis, Kristijonas Lučiūnas, Agota Ago, grupė „Skylė“, „Žalvarinis“ ir t.t.) analizė ir diskusija
7.	Nobelis: už ką skiriama literatūros Nobelio premija? Objektyvumas ir kylančios aistros				1	Įtraukianti paskaita, atvejų analizė, grupinė diskusija, refleksija (su Lietuva ar Thomo

						Manno festivaliu susiję literatūros Nobelio premijos laureatai: Thomas Mannas, Česlovas Milošas, Jean-Paul Sartre, Olga Tokarczuk)
8.	Kokia literatūra šiandien gimsta Kuršių nerijoje?				1	Įtraukianti paskaita, atvejų analizė, grupinė diskusija, refleksija

III modulis: dailė. „Nidos dailininkų kolonija ir jos idėjos tęstinumas šiandien“

Eil. Nr.	Tema	Teorija	Praktika	Savarankiškas darbas	Iš viso	Mokymo metodai
1.	Kurortas – istorinės priežastys, „aukso amžius“ ir šiandienos turizmas: vizualinis viešumas, kūrėjai ir parodos				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė diskusija
2.	Akmens amžius Kuršių nerijoje: Adomėlis – pirmasis siužetinės dailės objektas Lietuvoje. Kokius simbolius paliekam šiandien?				1	Įtraukianti paskaita, žaidinimas, kūrybinė užduotis ir grupinė diskusija. Siūloma dalyvauti edukacijoje Nidoje „Adomėlis – akmens amžiaus figūra“ (Neringos muziejai)
3.	Vėtrungė: iš prievolės gimusi liaudies meno forma				1	Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija arba edukacija „Vėtrungės uodega“ (Neringos muziejai). Edukacija gali būti įgyvendinta ir Nidoje, ir mokykloje (Kultūros pasas)
4.	Kuršių nerijos gyventojai: tautinis kostiumas. Delmonas.				1	Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija.
5.	Nidos dailininkų kolonijos takais: idėjos tęstinumas šiandien.				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė diskusija. Rekomenduojama ekskursija Nidoje.

IV modulis: muzika. „Kaip skamba Kuršių nerija: muzikinės paieškos vakar ir šiandien“

Eil. Nr.	Tema	Teorija	Praktika	Savarankiškas darbas	Iš viso	Mokymo metodai
1.	Kurortas – istorinės priežastys, „aukso amžius“ ir šiandienos turizmas: kaip skamba kurortai?				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė (Šeiko šokio teatras, Lina Lapelytė, šiuolaikinės muzikos festivaliai, Thomo Manno festivalio muzika, festivalis „N žemė“ ir t.t.), grupinė diskusija
2.	Akmens amžius Kuršių nerijoje – Adomėlis: gamta, žmogus ir jų kuriami garsai. Kokia muzika galėjo skambėti prieš 4000 metų?				1	Įtraukianti paskaita, žaidinimas, kūrybinė užduotis ir grupinė diskusija. Siūloma dalyvauti edukacijoje Nidoje „Adomėlis – akmens amžiaus figūra“ (Neringos muziejai)
3.	Nidos švyturys: kaip skamba navigacija?				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė (Donato Bielkausko garso instaliacija „Švyturio širdis“), grupinis darbas, ieškant savo objektų skambesio
4.	Kuršių nerijos gyventojai: apeiginė / liturginė muzika. Kaip skamba skirtingos religijos?				1	Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija.
5.	Nidos dailininkų kolonijos takais: ko ieško ir ką atranda muzikai Kuršių nerijoje?				1	Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė (Lina Lapelytė, Lukas Tarvainis, Andrius Mamontovas ir t.t.), grupinė diskusija
Iš viso ak. val.					30	

4.1. Pasirenkamos papildomos temos

4.1.1. Istorija:

1. **Nidos dailininkų kolonijos takais: menininkų centrai Europoje ir jų formavimosi priežastys.** Įtraukianti paskaita, refleksija. Siūloma ekskursija Nidoje.
2. **Žvejyba – išgyvenimo strategija Kuršių nerijoje.** Įtraukianti paskaita, refleksija ir rekomenduojama edukacija „Istorinės šarados apie marių žveją.“
3. **Neringa: nuo sovietų okupacijos iki nepriklausomybės. Sąjūdžio veikla Nidoje.** Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija.
4. **UNESCO ir Kuršių nerija. Ką šis statusas reiškia kasdienybėje?** Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija.

4.1.2. Lietuvių kalba ir literatūra:

1. **Thomas Mannas: talentas vs darbas.** Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, laisvojo rašymo / kūrybinio rašymo dirbtuvės, refleksija
2. **Thomo Manno festivalis: žodis. Esė ir kitos minties raiškos formos.** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, individuali kūrybinė užduotis, refleksija.
3. **Kinas ir Kuršių nerija. Naratyvas: dokumentika ir fikcija.** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.

4.1.3. Dailė:

1. **Krikštai – pasaulio medžiai. Forma, simbolis, pasaulėvoka.** Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija / refleksija arba edukacija „Krikštai – pasaulio medžiai“ Nidoje (Neringos muziejai).
2. **Nidos švyturys: spalva – ženklas – signalas.** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė (pvz. Donato Bielkausko garso instaliacija „Švyturio širdis“). Galima edukacija „Nidos švyturys“ Nidoje arba mokykloje (Kultūros pasas).
3. **Dailininkų kolonijos Europoje: priežastys, skirtumai ir panašumai, palikimas.** Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija.
4. **Thomo Manno festivalis: meno formų įvairovė.** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.
5. **Lietuvių dailininkai Kuršių nerijoje XX a. I p.** Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija. Rekomenduojamas vizitas į Prano Domšaičio galeriją.

6. **Dailininkai Kuršių nerijoje ir du pasauliniai karai. Prisiminimų paveikslai.** Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė diskusija, refleksija.
7. **„Muziejų kuriame kartu“: atvejo analizė ir savos parodos rengimas.** Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija. Grupinis darbas, surengiant savo „Muziejų kuriame kartu“ parodą mokykloje.
8. **Kinas ir Kuršių nerija. Kas ir kaip kuria vaizdą kine?** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.

4.1.4. Muzika:

1. **Dainų šventė: ištakos Mažojoje Lietuvoje.** Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija / refleksija
2. **Thomas Mannas: nuo jūros mūšos iki Wagnerio operų.** Įtraukianti paskaita, R. Wagnerio operos pavyzdžių analizė, grupinė diskusija
3. **Mažosios (Prūsų) Lietuvos liaudies dainos: vienbalsiškumas vs daugiabalsiškumas.** Įtraukianti paskaita, grupinė diskusija, refleksija. Rekomenduojamas susitikimas su Nidos folkloro ansamblio „Giedružės“ nariais.
4. **Thomo Manno festivalis: garsas. Užsakomieji kūriniai.** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.
5. **Žvejyba – išgyvenimo strategija Kuršių nerijoje: darbo dainos. Ar egzistuoja šiandien?** Įtraukianti paskaita, pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.
6. **Opera: klasikinė vs šiuolaikinė. Kokios operos gimsta Kuršių nerijoje?** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.
7. **Kinas ir Kuršių nerija. Garsas kine.** Įtraukianti paskaita, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, grupinė kūrybinė užduotis, refleksija.

V. Kompetencijos

Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos:

1. **Kritinio mąstymo kompetencija:** gebėjimas priimti ir analizuoti informaciją, kelti idėjas ir ieškoti jų prasmės, įvertinti skirtingus požiūrius įvairiais aspektais, rasti konkretų, realiai įgyvendinamą situacijos sprendimą. Kritinis mąstymas apima informacijos paiešką, idėjų tyrinėjimą, įvairių požiūrių išraišką, problemų sprendimą, argumentavimą, sprendimų priėmimą ir nepriklausomos nuomonės formavimą.
2. **Kūrybiškumo kompetencija:** gebėjimas tyrinėti, generuoti, kurti, vertinti asmeniškai ir kitiems reikšmingas kūrybines idėjas, produktus, problemų sprendimus.

3. **Kultūrinė kompetencija:** asmens kultūrinė savimonė, grįsta žiniomis, aktyvia kultūrine raiška ir kultūriniu sąmoningumu.
4. **Komunikavimo kompetencija:** asmens gebėjimas kurti, perduoti ir suprasti žinias, etiškai naudotis verbalinėmis bei neverbalinėmis priemonėmis ir technologijomis.
5. **Pažinimo kompetencija:** motyvacija ir gebėjimas pažinti save ir pasaulį įgyjami suvokiant (perimant) žmonijos kultūrinę patirtį, tobulinant dalykines žinias bei gebėjimus.
6. **Pilietiškumo kompetencija:** vertybės, nuostatos, suvokimas ir praktinio veikimo gebėjimai, įgalinantys ugdyti pilietinį tapatumą ir stiprinti pilietinę galią, kartu su kitais kūrybiškai ir socialiai atsakingai kurti demokratišką visuomenę, stiprinti Lietuvos valstybingumą tarptautinėje bendrijoje.
7. **Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija:** tai asmens savimonė ir savitvarda, socialinis sąmoningumas, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimai, atsakingas sprendimų priėmimas ir asmens rūpinimasis fizine ir psichine sveikata.

5.1. Įgytų kompetencijų įvertinimo būdai

1. Mokymų metu – rekomenduojama dalyvauti ne mažiau kaip 30 proc. praktinių užduočių; praktinių užduočių atlikimo metu pademonstruotas gebėjimas taikyti įgytas žinias; refleksija ir įsivertinimas;
2. Programos pabaigoje – dalyvių refleksija ir įsivertinimas (kaip pavyko pasiekti programos pradžioje nusistatytus mokymo(si) tikslus), mokymų neformalusis vertinimas (refleksija, dalyvių apklausa, diskusijos).

VI. Mokomoji medžiaga, literatūra

6.1. Mokomoji medžiaga

6.1.1. Vaizdinė medžiaga:

1. **Akmens amžius Kuršių nerijoje:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-akmens-amzius-kursiu-nerijoje/359>
2. **Juodkrantė: kurortas ir medicina:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-juodkrante-kurortas-ir-medicina/362>
3. **Sklandymo mokykla Nidoje:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-sklandymo-mokykla-nidoje/365>

4. **Katia ir Thomas Mannai:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-katia-ir-thomas-mannai-nidoje/373>
5. **Liudviko Rėzos fenomenas:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-liudviko-rezos-fenomenas/374>
6. **Europos pašto kelias:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-europos-pasto-kelias/416>
7. **Kuršių nerijos žvejo kasdienybė:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-zvejo-kasdienybe/417>
8. **Kuršių marių vėtrungė:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-kursmariu-vetrunges/418>
9. **Nidos švyturys:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kulturos-salos-istorija-nidos-svyturys/419>
10. **Thomo Manno festivalių įrašai:** žodžio programos, koncertinės programos ir t.t.: <https://www.youtube.com/@thomomannokulturoscentras2176/videos>
11. **Thomo Manno festivalių ir Thomo Manno kultūros centro veiklų archyvas:**
<https://www.mann.lt/lt/archyvas?events=128#archyvas>

6.1.2. Tekstinė medžiaga:

1. Medžiaga edukacijai „**Istorinės šarados apie Thomą Manną**“, 2 psl.
2. Medžiaga edukacijai „**Istorinės šarados apie marių žveją**“, 1 psl.
3. Viktorinos klausimai, naudojami su vizualiniais objektais, edukacijai „**Nidos švyturys**“, 1 psl.
4. Edukacijos „**Krikštai – pasaulio medžiai**“ eiga ir atviro rato diskusijos klausimai (1 psl.) ir Laimos Vincės straipsnis „Apie ką byloja Neringos krikštai“ (*Draugas*, 2022 m. rugpjūčio 18 d., Vol CXIII Nr. 65, p. 8–13) (4 psl.)
5. Viktorinos klausimynas, susietas su senuoju Kuršių marių žvejų gyvenimu, 2 psl.
6. Edukacinės ekskursijos „**Kuršių nerijos kultūrinis kraštovaizdis**“ pristatomoji medžiaga, 2 psl.
7. Edukacijos „**Adomėlis – akmens amžiaus žmogus Kuršių nerijoje**“ aprašas, 3 psl.
8. Vizualinė, prezentacinė medžiaga (9 psl.) ir viktorinos klausimai, naudojami su vizualiniais objektais (1 psl.), edukacijai „**Vėtrungės uodega**“.

6.1.3. Neringos muziejų fondų medžiaga:

1. Neringos muziejų fondų eksponatai, pateikiami LIMIS (*Lietuvos muziejų kolekcijos*) sistemoje:

https://www.limis.lt/valuables?query=%7B%22text%22:%22Neringos%20muziejai%22,%22facets%22:%5B%7B%22field%22:%22BNDR_ESYBES_SAV_ID%22,%22values%22:%5B%7B%22classifier%22:805814%7D%5D%7D%5D%7D

6.2. Šaltiniai

6.2.1. Knygos:

1. *Jūros skonis: žūklė Lietuvos priekrantėje 1900–1944 m. Amžininkų ir turėjų tekstų antologija*. Sud. Dainius Elertas. Klaipėda: Lietuvos jūrų muziejus. 2021.
2. Pietsch Richard. *Fisherleben auf der Kurische Nehrung*. Berlin, 1982.
3. Nidos mokyklos kronika. Sud. Gitanas Nausėda ir Vilija Gerulaitienė. Vilnius, 2016
4. Jonušienė Eleonora Regina, Adomavičius Romaldas, Peleikis Anja, Ravaitytė-Meyer Raimonda. *Kuršių nerijos burvalčių vėtrungės*. Klaipėda, 2012
5. Woede Hans. *Kuršių marių žvejų burvalčių vėtrungės. Istorija – paskirtis – papročiai*. Klaipėda, 2016
6. Strakauskaitė Nijolė. *Kuršių nerija – Europos pašto kelias*. Klaipėda, 2001
7. Strakauskaitė Nijolė. *Juodkrantės kurorto „aukso amžius“: nuo susikūrimo XIX a. viduryje iki katastrofos 1945 m.* Liudviko Rėzos kultūros centras, Klaipėda, 2018
8. Safronovas Vasilijus. *Migrantai ir pabėgėliai Kuršių nerijoje XX amžiaus viduryje*. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2018
9. *Neringa*. Sud. Danutė Mukienė, Vitalija Teresa Jonušienė. Žemaičių kultūros draugijos redakcija, 1998
10. *Kuršių nerijos paslaptys*. Edukacinis leidinys vaikams. Neringos muziejai, 2019
11. Stepanauskas Leonas. *Tomas Manas ir Nida*. Vilnius, 2011
12. *Menininkų kūrybos centrai ir jų bendruomenės Vidurio ir Rytų Europoje*. Sud. Lina Motuzienė, Živilė Elevičiūtė. Klaipėda, 2011
13. *Nidos dailininkų kolonija – vietos dvasios atspindys*. Sud. Lina Motuzienė. Neringos muziejai ir Thomo Manno kultūros centras, 2021
14. *Vaizdai iš Lietuvos. Roberto Minzloffo etnografinių scenų albumas*. Sud. Lina Motuzienė, Vasilijus Safronovas. Thomo Manno kultūros centras, 2018

15. Feser Aušra, Kilinskaitė Renata, Uktve Jolanta. *Užpustyti Kuršių nerijos kaimai*. Neringa: Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija, 2022
16. *Kuršių nerijos nacionalinis parkas. Sukurta vėjo, smėlio ir vandens. Patikėta žmogui*. Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija, Kaunas, 2023
17. *Noriu sugrįžti į Nidą. Lietuvių poetai apie Kuršių neriją*. Sud. Julius Keleras. Neringos savivaldybės Viktoro Miliūno viešoji biblioteka, 2021
18. Rimantienė Rimutė. *Kuršių nerija archeologo žvilgsniu*. Vilniaus dailės akademijos leidykla: Vilnius, 1999
19. *Thomas Mannas Nidoje*. Marbacho žurnalas 89/2000. Specialus numeris Thomo Manno kultūros centrui Nidoje. Sud. Ulrich Ott. Stuttgart, 2000

6.2.2. Straipsniai:

20. Kšanienė Daiva. Pajūrio motyvai Mažosios Lietuvos kompozitorių kūryboje XVII a. – XIX a. pradžioje. *Literatūrinis kultūrinis almanachas „Baltija“*, 2002, p. 100–105.
21. Jokubavičienė Kristina. Tapytojas Pranas Domšaitis – „Aš visada kelyje“. *Literatūrinis kultūrinis almanachas „Baltija“*, 2002, p. 106–124.
22. Ravaitytė-Meyer Raimonda. Paminklas kuršininkams. Pokalbis su prof. dr. Dalia Kiseliūnaite. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2023, Nr. 11, p. 8–17.
23. Kiseliūnaitė Dalia. Poilsiautojų ir šeiminių santykiai kuršininkų akimis. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2023, Nr. 11, p. 86–93.
24. Strakauskaitė Nijolė. Gintaras ir Juodkrantės istorijos lobiai. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2023, Nr. 11, p. 20–29.
25. Anglickaitė-Beržinskienė Edita. Kuršių nerijos miško balsas Venecijoje. Pokalbis su Vaikų miško paviljono Venecijos architektūros bienalėje 2022 m. kuratoriais. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2023, Nr. 11, p. 32–43.
26. Saulėnienė Jovita. Karališkuosius Kuršių nerijos puslapius pasklaidžius. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2023, Nr. 11, p. 64–71.
27. Strakauskaitė Nijolė. Nerijos muziejus – Nehrungsmuseum: keletas įdomesnių štrichų. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2022, Nr. 10, p. 64–66.
28. Simana Sonda. Šokio archeologė Agnija Šeiko. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2021, Nr. 9, p. 118–135.
29. Mičiulienė Jūratė. Baltijos akmens amžiaus ponis. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2020, Nr. 8, p. 8–21.
30. Dikšaitė Lina. Kuršių nerijos kraštovaizdis: kas ir kada jį kūrė? *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2020, Nr. 8, p. 24–31.
31. Anglickaitė-Beržinskienė Edita. Vėtrungė – Lietuvos kultūros paveldo vertybė. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2020, Nr. 8, p. 32–41.
32. Šarakauskienė Irmantė. Dailė kaip istorijos liudininkė. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2020, Nr. 8, p. 78–87.

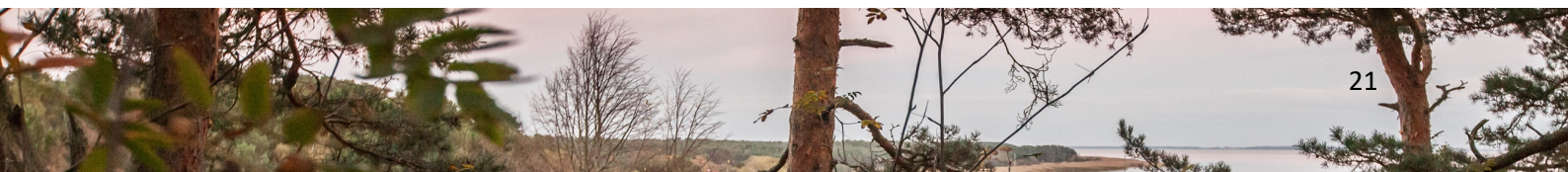
33. Anglickaitė-Beržinskienė Editā. Nidos meno kolonija: nuo gimimo iki auksinio liūto sutramdymo. Pokalbis su dr. Rasa Antanavičiūte. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2019, Nr. 7, p. 36–49.
34. Ravaitytė-Meyer Raimonda. Kuršių nerijos istorija – kitu žvilgsniu. Pokalbis su dr. Vasilijumi Safronovu. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2019, Nr. 7, p. 52–57.
35. Schimpke Bernd. Carlas Knaufas: dailininko vienatvė. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2018, Nr. 6, p. 52–59.
36. Ravaitytė-Meyer Raimonda. „Bet ką statant Neringoje, reikia didelio jautrumo“. Pokalbis su dailininku Albertu Danilevičiumi. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2018, Nr. 6, p. 14–21.
37. Ravaitytė-Meyer Raimonda. „Kai tikėjimas keitė pasaulį“. Pokalbis su doc. habil. dr. Inge Lukšaitė. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2017, Nr. 5, p. 8–17.
38. Skaistgirienė Birutė. Rytprūsių architektūros paveldas, išsaugotas akvarelėse. Pokalbis su dailininku a.a. Romanu Borisovu. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2017, Nr. 5, p. 18–25.
39. Ravaitytė-Meyer Raimonda. Nepažįstamas Ernstas Mollenhaueris. *Kultūros almanachas „Dorė“*, 2017, Nr. 5, p. 42–59.
40. Vincė Laima. Apie ką byloja Neringos krikštai. *Draugas*, 2022 m. rugpjūčio 18 d., Vol CXIII Nr. 65, p. 8–13.

6.2.3. Fotografijų albumai:

41. Sutkus Antanas. *Neringa. Fotografijų albumas*. Vilnius, 1982
42. Orentaitė Birutė, Zavadskis Audrius. *Lietuvos nerija*. Vilnius, 1973
43. *Kuršių nerija Anno 1900. Robert Minzloff Die Kurische Nehrung stereoskopinių vaizdų albumas*. Sud. Dainius Junevičius. Liudviko Rėzos kultūros centras, 2000
44. Straukas Vaclovas. *Neringos peizažas*. Klaipėda, 2012
45. Vaclovas Straukas. *Pamario motyvai*. Sud. Virgilijus Juodakis. Vilnius, 1971
46. Giedraitis Vigantas. *Tarp vėjų ir vandenų. Between winds and waters*. Klaipėda, 2017
47. Giedraitis Vigantas. *Neringa. Iš vandens... į vandenį*. Klaipėda, 2024

6.3. Nuorodos

1. **Visi kultūros almanachai „Dorė“** pasiekiami šioje nuorodoje:
<https://www.neringosvb.lt/kulturos-almanachas-dore/>
2. Vasilijaus Safronovo knygos „**Migrantai ir pabėgėliai Kuršių nerijoje XX amžiaus viduryje**“ elektroninė versija:
https://issuu.com/briai/docs/181226_migrants_final_issuu
3. **Thomas Mannas. Užburtas kalnas: Kodėl reikia perskaityti šį kūrinį?**
<https://www.youtube.com/watch?v=cDPZwTWPmJ8>

4. **K. Lupos spektaklio „Užburtas kalnas“ recenzija:**
<https://www.7md.lt/teatras/2024-10-04/Rimtas-pozioris-i-teatra-ir-literatura>
5. **Lietuvos dailininkai Kuršių nerijoje iki Antrojo pasaulinio karo:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/lietuvos-dailininkai-kursiu-nerijoje-iki-antrojo-pasaulinio-karo/296>
6. **Apie Kuršių nerijos apželdintojus:**
<https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/kursiu-nerijos-apzeldintojai-kulturininku-amplua-xix-a-/278>
7. **Žymūs žmonės, susiję su Kuršių nerija:** <https://nerija.lrv.lt/lt/apie-nacionalini-parka/kulturos-paveldas/zmones-palike-pedsakus/zymus-zmones-susije-su-kursiu-nerija/>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=8sLQBIELjqQ> – **Žvejyba Kuršių mariose**, 2024–2025 m. įtraukta į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo sąvadą: reprezentacinis filmas (žvejas Karolis Tamulis)
9. <https://www.youtube.com/watch?v=bWZ6h9dKAJ8> – **Žvejyba Kuršių mariose**, 2024–2025 m. įtraukta į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo sąvadą: reprezentacinis filmas (žvejai Alvidas, Laimis ir Robertas Kazlauskai)
10. **Muziejų kuriame kartu parodos:**
 - a. <https://madeinklaipeda.lt/tema/muzieju-kuriame-kartu/>,
 - b. <https://www.neringosmuziejai.lt/lt/naujienos/muzieju-kuriame-kartu-24-atradimai/632>,
 - c. <https://artnews.lt/gyvosios-istorijos-paroda-muzieju-kuriame-kartu-neringoje-44990>
 - d. <https://www.7md.lt/kultura/2016-11-25/Neringos-muziejai-kviecia-i-muzieju-kuri-kuriame-kartu>
 - e. <https://www.neringosmuziejai.lt/lt/galerija/2024-/kursiu-nerijos-bendruomenes-paroda-muzieju-kuriame-kartu-24-atradimai-/172>
11. **Kritinio mąstymo kompetencijos aprašas:** <https://www.sdcentras.lt/wp-content/uploads/024-leidinio-tekstas-kritinio-mastymo-ugdymo-mokomoji-medziaga-mokiniu-ir-jaunimo-organizaciju-nariams.pdf>
12. **Kūrybiškumo kompetencijos aprašas:** <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/KlrybiNkumo-kompetencija-su-prieNmokykliniu - 2021-09-29.pdf>
13. **Kultūrinės kompetencijos aprašas:** <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/KultlrinE-kompetencija su-prieNmokykliniu 2021-09-29.pdf>
14. **Komunikavimo kompetencijos aprašas:** <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/Komunikavimo-kompetencija-su-prieNmokykliniu-2021-09-29.pdf>
15. **Pažinimo kompetencijos aprašas:** <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/Paeinimo-kompetencija-su-prieNmokykliniu 2021-09-29.pdf>

16. **Pilietiškumo kompetencijos aprašas:** https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/Pilietiskumo-kompetencija-su-prieNmokykliniu_2021-09-20.pdf
17. **Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos aprašas:** https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/SESG_Kompetencija-su-prieNmokykliniu_2021-09-29.pdf

VII. Priedai

1. Mokomoji medžiaga, 17 psl.
2. Vincė Laima. Apie ką byloja Neringos krikštai. *Draugas*, 2022 m. rugpjūčio 18 d., Vol CXIII Nr. 65, p. 8–13., 4 psl.
3. Vizualinė medžiaga edukacijai „Vėtrungės uodega“, 9 psl.